

Szállj tovább, szállj, képzeletnek,
Édes vágnak tarka szárnya.
Oltár előtt áll az ifju,
Hogy az áldást kérje, várja,
Oldalán szép, deli párja.

Lakodalom, a nagy házba
Meg se' fér a vendég kedve;
Annyi szemnek éle, fénye
Az új párra s ránk szegezve;
A mosolygó két öregre.

Hajh, szegény szív álma, terve! . . .
Nem megy az már iskolába,
Harcmezőre, esküvőre.
Temetőkert a hazája,
Kis koporsó nyoszolyája.

GÓBI IMRE.

AZ ÍRÓI TULAJDONJOG KÉRDÉSÉHEZ.

Angliában is, mint nálunk, napi renden van az irodalmi és művészeti jog ügye. Az élénk vitából, mely a kérdés körül az angol irodalomban kifejtett, alkalmoszerűnek tartjuk átvenni Matthew Arnoldnak, ez ismert kiváló írónak, egy hosszabb cikkéből *) azon részt, mely e jognak alapelveit s a »tulajdon» vagy »nem-tulajdon» sokszor vitatott kérdését fejtegeti.

A királyi bizottság — mond Arnold úr — a minap elkészítette jelentését. »Azon eredményre jutottunk» így szól a jelentés, »hogy a szerzők jogát a törvény ezentúl is tulajdonjognak tekintse, mint tekintette eddig, s hogy nem volna kívánatos e jogot valamely váltsággal vagy egyéb effélével helyettesíteni.»

A jelentésnek e kezdő mondata egy nagy csatára vonatkozik. A bizottsági tagok, úgy mond, azon eredményre jutottak, hogy a szerzői jog, mint ezelőtt, úgy ezentúl is, tulajdonjognak tekintendő. Itt volt az összeütközés éle: vajon van-e tulajdonjoguk a szerzőknek már közzétett munkáikra; s vajon e joguk tulajdon-e? Az emberek talán sohasem mutatkoznak oly komolyaknak, makacsoknak, oly fáradhatatlanul leleményeseknek, mint akkor, midőn a tulajdon joga és eszméje

*) *Fortnightly Review* 1880. márcz.

van előttük vita alatt. Huxley tanár és Herber Spencer urak törhetetlenül vitatták a királyi bizottság előtt, hogy a szerzőknek megvan-e joguk; Farrer úr, a kereskedelmi törvényszék tagja és Sir Louis Mallett, ép oly határozottan állították, hogy nincs. Az iránt nincs kétség, hogy lehet nekik műveikre nézve tulajdonjoguk, a mennyiben a törvénynek tetszik ezt a jogot megteremtteni részökre. Hanem a szétágazás a hatalmas vitázó felek közt ott kezdődik: vajon van-e a szerzőknek természeti joguk?

Nos, én előttem ezt a kérdést igen egyszerűvé teszi az a hitem, hogy az ember, ha elméje mélyébe száll, és őszintén hallgat saját öntudatára, úgy fogja találni, hogy bizony efféle természeti jogok egyáltalán nem léteznek. S a mi nehéz vitakérdések körül oly gyakran megtörténik, az történik itt is; a nehézség, a bonyodalom, a finom megkülönböztetések és finom kibúvók szükségének érzete, midőn a tulajdonjog van tárgyalás alatt, onnan keletkezik, mivel előbb mereven fölállították a természeti jog eszméjét, mint egy falat, azután ennek neki mentek fejjel.

Valóban, a szerzőnek nincs természeti tulajdonjoga művében. De azután nincs is ám semmi egyébben, a mit akár csinál, akár megszerez magának. A való csak az, hogy az embernek erős ösztön sugalja birtokába ragadni és rendelkezésére megtartani azt, a mit alkot vagy megszerez; hogy kedvére és hasznára van ezt tennie. Ez az ösztön természetes és üdvös is, bár hamar túlzásba is csaphat át. Az embereknek, mielőtt társaságot kezdtek alkotni, egyik legelső dolguk volt biztosítani az egyén számára, ezen ösztönének kielégítésénél, a törvény szentesítését és segedelmét, a mennyiben ez a közös érdekekkel összefér. Az író, épen úgy mint más, szintén azt kívánja, hogy élvezze hasznát és gyönyörűségét annak, a mit teremt. Az irodalmi munka, ha egészséges, önmagában hordja kiváló jutalmát; de ez nem veszi el s nem is kisebbiti az író azon kívánságát és igényét, hogy engedjék neki is, mint másoknak, élvezni és szabadon saját hasznára fordítani azt, a mit teremtett. Igaz, hogy a mit ő teremt, véletlenül olyas valami, a mit bajos megtartania saját rendelkezésére, másnak pedig könnyű elsajátítani tőle; de másrészt az is áll, hogy érdemes munkát hoz létre s nem lázítja maga ellen a nemesist nagy és mértéktelen nyereségek által, ha eltűrik neki, hogy munkája hasznával szabadon rendelkezék.

Így tehát pártját fogta a társadalom, szentesítette tulajdonjogát a saját művére vonatkozólag s módot adott neki, hogy rendelkezhessék azzal. Egyik állam több, a másik kevesebb számú évekre, de mindenütt megadták a jogot, hogy

élvezze tulajdonát. Farrer úr, mint sokan mások, metaphysicai elmélkedésbe bocsátkozva, különbséget kíván tenni azon dolgok között, a melyekre nézve van «tulajdon *in se*» s a melyekre nézve nincs «tulajdon *in se*». Kutyája, lova az előbbi osztályba tartozik; könyve, ha könyvet ír, az utóbbiba. Mallett úr, az eszmék ugyanazon lánczolatán haladva, azt vitatja, «hogy a tulajdon a készlet korlátozottságából keletkezik».

Ovakodjunk e metaphysicai képzelődéstől; a «tulajdon *in se*», mint sok egyéb metaphysicai phantom, belül üres és csalódásba visz. A tulajdont a törvény teremtette. A társadalom és ennek törvényei adtak érvényt azon természeti ösztönnek, mely serkenti az embert, hogy igyekezzék sajátjául élvezni azt, a mit teremt, megszerez vagy bír. Érvényt adtak, mert ez az ösztön természeti, s mert a társadalom, mely a törvényeket csinálja, maga is oly emberekből áll, a kik ezt az ösztönt érzik. Az ösztön természeti, s a társadalom tért ad neki. De vannak esetek, mikor ez ösztönnek a társadalom nem ad, vagy csak igen korlátoltan ad tért. S ez esetekben a társadalmat a tulajdonosi ösztön visszautasítására vagy korlátozására az indította, hogy annak érvényt szerezni nehézséggel jár s az érvényesítést, e nehézség daczára is, megkísérteni nem mutatkozik előnyösnek.

Eszmékben, kimondott szavakban nincs tulajdon — mondják sokan; s ebből azt is következtetik, hogy eszmékben és szavakban akkor sem kellene tulajdonnak lenni, ha azok könyvben testesültek meg. De miért nincs tulajdon az eszmékben és kimondott szavakban, holott *van* tulajdon az eszmékben és szavakban, mihelyt könyvben jönnek ki? Egy kitűnő beszélőben nagyon meglehet az ösztön, hogy szép mondásait tulajdonául megóvni óhajtsa, kivált ha azokat csak beszédben bírja kifejezni, írva nem. Talán örülne, ha hatalmában állana elejét venni, hogy azokat mások elsajátítsák, vagy megszabni a föltételeket, melyek alatt az elsajátítást megengedi, s hasznot vonni ez engedély megadásából. Talán viszont a társadalom is jó szívvvel lehet e tulajdonosi ösztön iránt s hajlandó is segíteni és előmozdítani az alkotás ily nemét, a miből sok élvezetet merít. Csakhogy nehézségbe, elháríthatatlan nehézségbe ütközünk, mihelyt érvényt akarnánk adni a tulajdonosi ösztönnek ez esetben a biztosítani az alkotónak rendelkezési jogát, kimondott eszméiben és szavaiban. Ehhez képest nem is adatott neki érvény s kimondott eszmékben és szavakban nincs tulajdon.

Más eset is van, a hol csak részbeli és korlátolt tulajdon adatott meg és pedig ugyanazon okból — a teljes tulajdon megadása nehézségének okából. Szembeszökő példa a vadászati jog. Valaki fáczánokat nevel, tart és etet s természeti ösztöne van

egészen saját tulajdonául, egészen saját rendelkezésére bírni azokat. De a törvény csak részben elégíti ki ez ösztönét s fáczánjait, mihelyt túl mennek a saját földje határain, az foghatja el, a kinek földjére mentek. Ellenben tyúkjaira nézve megmarad a tulajdonjoga, ha ezek a szomszéd földjére mennek is. Pedig hiszen hihetőleg épen úgy vette a fáczántojást, mint a tyúkét, keltette mind a kettőt, eteti mind a kettőt s egyforma ösztönt érez magában, föntartani tulajdoni igényét mind a kettőre egyaránt. A törvény azonban ez óhajtnak csak a tyúkokra nézve ad teljes érvényt, a fáczánokra nézve csupán részbelit. Miért? Mert sokkal nehezebb volna teljes érvényt adni annak a fáczánokra nézve s mert nem mutatkozik előnyösnek az érvényesítést e nehézség daczára is megkísérteni. A törvény megtagadja tőle fáczánaira nézve a teljes tulajdoni jogot, mert azokat nehéz saját rendelkezésére tartania, másoknak meg elsajátítani tőle könnyű; s mások készebbek is elsajátítani ezeket, mint a tyúkokat és hajlandóbbak elvitatni tőle tulajdonát, épen azért, mert ezt nehéz megtartani, könnyű megsérteni. Még azt a részbeli tulajdont is, mit a törvény megad neki, különös módok által kell erősíteni és támogatni, szigorúbb büntetést szabva a vadorzásra, mint egyéb kihágásokra. Hogy tulajdonosi ösztöne teljesen kielégíttessék, hogy fáczánjai egészen a saját rendelkezésére biztosíttassanak, a törvénynek még sokkal szigorúbb és kivételes rendszabályokat kellene alkalmaznia, mint most; s erről, mindenki érzi, nem lehet szó.

Alkalmazzuk ezt az írói tulajdonjog kérdésére. Az író ösztöne, melylyel saját alkotásának tulajdonjogát s azt kívánja, hogy e jogából hasznot húzhasson, természetes. A társadalom kész is érvényt adni ez ösztönének. De ez nehézséggel jár. Az író munkáját különösen nehéz az ő szabad rendelkezésére megtartani s kiválóan könnyű másoknak elsajátítani. Ha tehát a törvény korlátozottabb tulajdonjogot ad neki irodalmi művére, mint földjére vagy lovára vonatkozólag, ennek nem az az oka, mivel irodalmi műve nem állta ki a próbát, hogy »tulajdonnak *in se*» tekintessék; hanem oka az, mert irodalmi művénel sokkal több nehézségbe, fontosabb érdekekbe, eltérőbb felfogásokba ütközik biztosítani részére e tulajdont.